

به نام خداوند

گزارش سخنرانی علمی «ایجاد هستی‌شناسی‌ها از اصطلاحنامه‌های موجود»

سخنران: دکتر ملوک السادات حسینی بهشتی

تاریخ برگزاری: ۱۳۹۰/۱۱/۲۶

مکان: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

تدوین: معصومه سادات کشفی

بهمن ماه ۱۳۹۰

مقدمه

گزارش حاضر به معرفی یازدهمین سخنرانی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران در سال ۱۳۹۰ می‌پردازد. در انتها نیز نتایج تحلیل کاربرگه‌های ارزشیابی شرکت کنندگان ارائه می‌شود.

الف. معرفی

یازدهمین سخنرانی علمی پژوهشگاه با عنوان «ایجاد هستی‌شناسی‌ها از اصطلاحنامه‌های موجود» با سخنرانی خانم دکتر ملوک السادات حسینی بهشتی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران در روز چهارشنبه ۱۳۹۰/۱۱/۲۶ ساعت ۱۴ تا ۱۵:۳۰ در تالار اجتماعات پژوهشگاه برگزار شد. در این گزارش، خلاصه‌ای از سخنرانی به همراه نتایج تحلیل کاربرگه‌های ارزشیابی شرکت کنندگان ارائه می‌شود.

ب. خلاصه سخنرانی

در ابتدا ایجاد طرحواره مدیریت دانش در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات مطرح شد؛ طبق این طرحواره اسناد و مدارک به صورت دیداری و شنیداری، کتابها، پایان نامه‌ها و گزارشهای دولتی جمع‌آوری، سپس نمایه و وارد پایگاههای اطلاعاتی می‌شوند و نتایج تحلیل این اطلاعات علمی - فنی در اختیار سیاستگذاران کشور قرار می‌گیرند. مأموریت اصلی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران در سالهای ۱۳۷۰ به عنوان یک مرکز اصلی و مادر در کشور، پشتیبانی مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی و مراکز اجرایی و سیاستگذاری در زمینه اطلاعات علمی بود که این سازماندهی و مدیریت اطلاعات بدون کاربرد زبانهای تخصصی و اصطلاح‌شناسی ممکن نبود. در این بخش اصطلاح‌شناسی و ارتباط آن با نشانه‌شناسی نمادهای کلامی و غیر کلامی، داده پردازی و انفورماتیک و مستندسازی، اطلاع‌رسانی و نظریه‌های علوم شناختی در این حوزه مطرح می‌شد. براین اساس اصطلاحنامه به عنوان ابزار سازماندهی و بازیابی اطلاعات ایجاد گردید:

فرایند شکل‌گیری اصطلاحنامه جامع به شرح زیر است:

۱. طراحی اصطلاح نامه جامع (علوم پایه، فنی - مهندسی و کشاورزی) (۱۳۸۶-۱۳۷۶)
۲. تصویب کمیسیون اطلاع رسانی شورای پژوهشهای علمی کشور (۱۳۸۶-۱۳۷۶)
۳. تشکیل شورای اصطلاح نامه (زبان‌شناسان، اطلاع رسانی و متخصصان موضوعی)
۴. طراحی و توسعه نرم افزار قاموس از سوی کارشناس کامپیوتر

مراحل تشکیل هر اصطلاح نامه و فرایند تولید آن نیز به شرح زیر است.

۱. مرحله مطالعاتی
۲. تهیه منابع تخصصی (فرهنگ‌ها، واژگان‌ها)
۳. جمع‌آوری اطلاعات واژگانی بانک اطلاعات جامع پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات
۴. طراحی نقشه مفهومی رشته‌های علوم پایه (فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی، زمین‌شناسی و ریاضی)
۵. ایجاد شبکه واژگانی
۶. معادل‌یابی فارسی با استفاده از واژگان تخصصی مرکز نشر دانشگاهی و واژه‌نامه‌های تخصصی معتبر دانشگاهی

ایجاد هستی‌شناسی‌ها از اصطلاحنامه‌های موجود

دکتر ملوک السادات بهشتی

۷. نظرخواهی از استادان گروه‌های واژه‌گزینی فرهنگستان زبان و ادب فارسی

۸. بازنگری و ویرایش استادان مرکز دانشگاهی

۹. شکل‌گیری فرا اصطلاح نامه (Metathesaurus)

۱۰. ایجاد شبکه واژگانی Wordnet

۱۱. کاربرد اصطلاح‌نامه در برنامه‌ریزی آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی کشور (ترسیم نقشه علمی کشور)

به منظور ارتقاء نظام مفاهیم اصطلاحنامه و ایجاد روابط معنایی دقیق‌تر و کاربرد آنها در محیط «وب» هستی‌شناسی‌ها طراحی شد. ایجاد هستی‌شناسی‌ها از اصطلاحنامه‌های موجود مراحل ذیل را طی می‌کند:

۱- فاز اول: آماده سازی اطلاعات موجود (به کمک نرم افزار همسان‌ساز)

- بررسی مفاهیم و تعریف اجتماع انواع روابط سلسله مراتبی، روابط هم ارزی و روابط وابسته
- تبدیل هر یک از روابط موجود (سلسله مراتبی، وابسته و هم ارزی) در اصطلاحنامه به روابط تعریف شده جدید بین مفاهیم توسط متخصص
- ایجاد پیوند بین مفاهیم و منابع مرتبط توسط متخصصین موضوعی
- بررسی مفاهیم و تعریف انواع روابط سلسله مراتبی، وابسته و هم ارزی توسط ماشین
- بررسی مفاهیم و تخصیص URI‌های یکسان توسط متخصص به کمک ماشین
- یکسان سازی مفاهیم مشترک بین اصطلاحنامه‌ها توسط متخصص به کمک ماشین
- بررسی روابط هم ارزی و انتخاب واژه مرجع مشترک توسط متخصص
- بررسی روابط سلسله مراتبی و وابسته و مشخص کردن روابط نامتجانس بین مفاهیم یکسان توسط ماشین
- تصمیم‌گیری برای هر یک از روابط نامتجانس توسط متخصص
- بررسی روابط سلسله مراتبی و وابسته و یکسان سازی آنها بر اساس روابط تعریف شده جدید توسط متخصص به کمک ماشین
- بررسی روابط سلسله مراتبی و یکسان سازی زیرشاخه‌ها برای مفاهیم و یکسان سازی توسط متخصص به کمک ماشین
- انتقال اصطلاحنامه از استاندارد ایزو ۵۹۶۴ به استاندارد ایزو ۲۵۹۶۴ و اعمال تغییرات لازم توسط متخصص
- تبدیل از حالت Concept Base به حالت Term Base و تولید اطلاعات پایه
- کنترل اطلاعات پایه بدست آمده

۲- فاز دوم: نرم افزار

- طراحی
- تحقیق و تجزیه و تحلیل استانداردهای انتخاب شده و بررسی چگونگی پیاده سازی آنها
- طراحی کلی لایه پایگاه اطلاعات (database) بر اساس اطلاعات فعلی اصطلاحنامه‌ها، نیازهای پژوهشگاه، استانداردهای موجود و نیازهای نرم افزار

- طراحی کلی لایه میانی نرم افزار برای ایجاد ارتباط غیر وابسته بین لایه پایگاه داده و رابط کاربر
- طراحی کلی رابط کاربر بر اساس نیازهای متخصصین موضوعی
- طراحی کلی لایه وب سرویس برای ارائه خدمات جستجو در آنتولوژی برای متخصصین فناوری اطلاعات
- پیاده سازی جزئی و همزمان لایه های طراحی شده به صورت کدهای برنامه نویسی NET تا مرحله آزمایش ورود اطلاعات نمونه.
- پیاده سازی توابع کنترل اطلاعات بر اساس استانداردهای آنتولوژی
- طراحی و پیاده سازی خروجی ها برای انتشار آنتولوژی ساخته شده بر روی وب، سی دی،... بر اساس نیازهای پژوهشگاه.
- آزمایش اولیه

فاز سوم: ساخت آنتولوژی

ساخت ابزار مناسب برای انتقال اطلاعات یکسان شده از واژگان علوم پایه به نرم افزار آنتولوژی
بررسی اطلاعات در نرم افزار و تکمیل نرم افزار برای پشتیبانی از نیازهای پیش بینی نشده کاربران (شامل متخصصین موضوعی و استفاده کنندگان)

۳. ایجاد و تکمیل روابط میان واژگان آنتولوژی بدست آمده از ترکیب حوزه های مختلف

۳. افزودن مفاهیم جدید به آنتولوژی در صورت لزوم

۳. عملیاتی سازی

۳. آزمایش نهایی

۳. تکمیل نرم افزار برای رفع خطاهای احتمالی

۳. تحویل

در بخش پایانی سخنران به پرسش و پاسخ به سؤالات شرکت کنندگان پرداختند و جلسه در ساعت ۱۵:۳۰ به پایان رسید.

ایجاد هستی شناسی ها از اصطلاحنامه های موجود
دکتر ملوک السادات بهشتی

ج. ارزشیابی نشست از دیدگاه شرکت کنندگان

در این سخنرانی تعداد ۳۵ نفر حضوری و ۸ نفر به صورت الکترونیکی شرکت داشته اند. ملاک ارزشیابی شرکت کنندگان حضوری است که از میان آنها ۱۸ نفر به پرسشها پاسخ گفته اند. ۲۳ نفر از شرکت کنندگان زن و ۱۲ نفر مرد بودند. جدول ۱ سطح تحصیلات شرکت کنندگان را نشان می دهد.

جدول ۱. سطح تحصیلات شرکت کنندگان

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد
دکتری	۸	۲۳٪
کارشناسی ارشد	۱۹	۵۴٪
کارشناسی	۸	۲۳٪
کاردانی	۰	۰
مجموع	۳۵	۱۰۰

نتایج تحلیل پرسشنامه های تکمیل شده در جدولهای زیر ارائه می شود:

۱. ارزیابی محتوا

جدول ۲. ارزیابی محتوای نشست

محتوا	بسیار بد	بد	متوسط	خوب	بسیار خوب	مجموع
روشنی هدف ارائه شده	-	۱	۲	۷	۸	۱۸
تناسب محتوا با انتظار شما	-	۱	۶	۵	۶	۱۸
تناسب محتوا با نیازهای شما	-	۱	۵	۵	۷	۱۸
روزآمدی محتوا	-	-	۱	۱۰	۷	۱۸
قابلیت در افزایش دانش تخصصی	-	-	۳	۱۰	۵	۱۸
جذابیت موضوع ارائه شده	-	۱	۰	۱۰	۷	۱۸

۲. سخنران

جدول ۳. ارزشیابی سخنران نشست

سخنران	بسیار بد	بد	متوسط	خوب	بسیار خوب	مجموع
تسلط بر موضوع (توان علمی)	-	-	۲	۶	۱۰	۱۸
توانایی انتقال مطالب (قدرت بیان)	-	۲	۱	۱۲	۳	۱۸
پیوستگی در ارائه مطلب	-	۲	-	۱۲	۴	۱۸
ایجاد انگیزه و علاقه در شرکت کنندگان	-	-	۵	۷	۶	۱۸
اشتیاق نسبت به یادگیری شرکت کنندگان	-	۱	۴	۸	۵	۱۸
گشاده رویی و احترام نسبت به شرکت کنندگان	-	-	۱	۴	۱۳	۱۸
پاسخ به پرسش های شرکت کنندگان	-	۱	۱	۴	۱۲	۱۸
مدیریت زمان	-	-	۲	۵	۱۱	۱۸

۳. شرایط و تسهیلات

جدول ۴. ارزیابی شرایط و تسهیلات نشست

شرایط و تسهیلات	بسیار بد	بد	متوسط	خوب	بسیار خوب	مجموع
زمان برگزاری	-	-	۲	۶	۱۰	۱۸
مکان برگزاری	-	-	۲	۵	۱۱	۱۸
امکانات تالار (دیداری، نور، و...)	-	-	۴	۸	۶	۱۸
پذیرایی	-	-	۲	۷	۹	۱۸

۴. امور اجرایی

جدول ۵. ارزیابی امور اجرایی نشست

امور اداری	بسیار بد	بد	متوسط	خوب	بسیار خوب	مجموع
نحوه اطلاع رسانی برگزاری	-	-	-	۱۰	۸	۱۸
ثبت نام	-	-	۲	۷	۹	۱۸
برخورد کارکنان	-	-	-	۷	۱۱	۱۸

ایجاد هستی‌شناسی‌ها از اصطلاحنامه‌های موجود
دکتر ملوک السادات بهشتی

۵. نحوه اطلاع‌رسانی

جدول ۶. نحوه اطلاع‌رسانی

نحوه آگاهی	فراوانی
وبگاه پژوهشگاه	۹
خبرگزاری‌های تحت وب	۳
فراخوان	۳
سایر موارد	۳
مجموع	۱۸

۶. پیشنهاد موضوع از سوی پاسخ‌دهندگان: پاسخ‌دهندگان موضوع‌هایی را برای نشست‌های بعدی پیشنهاد کردند که در جدول ۷ ارائه شده‌اند:

جدول ۷. پیشنهاد موضوع برای نشست‌های بعد

ردیف	موضوع نشست
۱	مباحث نوین و نرم افزارهای جدید ملی مثل استناد ملی، پژوهیار
۲	مدیریت پروژه MSP
۳	کتابداران و مدیریت دانش

۷. پیشنهاد و انتقاد: جدول ۸ پیشنهاد‌های پاسخ‌دهندگان برای بهبود برگزاری نشست‌های بعدی را شرح می‌دهد.

جدول ۸. پیشنهاد و انتقاد برای برگزاری نشست‌های بعدی

ردیف	پیشنهاد / انتقاد
۱	ابتدا توضیحی اجمالی برای درک محیطی و محاطی و بعد به توضیح کلی پرداخته شود.
۲	لطفاً در خصوص موضوع مورد بحث جلسات بیشتری برگزار گردد.
۳	سالن می‌تواند بهتر باشد.
۴	دوربین بهتر است فقط از اسلایدها و سخنران فیلم بگیرد.
۵	عکاسی بهتر است فقط به چند عکس در اوایل سخنرانی محدود شده و در طول سخنرانی عکاسی نشود.
۶	دادن خودکار و کتابچه به هر شرکت‌کننده غیرضروری است همچنین دادن بروشور نرم افزارها نیز اتلاف هزینه است مگر در سخنرانی‌هایی که مخاطب ممکن است مدیران پژوهش نیز باشند.